

PROGRAM ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO - EDUKACYJNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE NA LATA 2019 - 2020

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Krośnie

Krosno 2019 rok

WSTĘP

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t. j. Dz. U. z 2015r., poz.1390), definiuje *przemoc w rodzinie* jako jednorazowe lub powtarzające się, umyślne działanie bądź jego zaniechanie, naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, narażające na niebezpieczeństwo utraty zdrowia, życia a także ingerujące w wolność, godność oraz nietykalność cielesną. W konsekwencji powodujące szkody na zdrowiu psychicznym oraz fizycznym a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne. Zjawisko przemocy może występować w różnych formach, wśród których znajdują się przemoc psychiczna, fizyczna, seksualna, ekonomiczna a także zaniedbywanie.

W akcie przemocy biorą udział zwykle dwie osoby: osoba stosująca przemoc i osoba doznająca przemocy. Osoba stosująca przemoc charakteryzuje się dominacją fizyczną nad osobą doznającą przemocy i zajmuje silniejszą pozycję wobec osoby, którą chce sobie podporządkować. Trudno jest precyzyjnie opisać portret osoby stosującej przemoc w rodzinie. Poszukuje się między innymi odpowiedzi na pytanie, dotyczące określenia prawdziwych przyczyn, które wywołują agresję u osoby stosującej przemoc. Osoba doznająca przemocy skazana jest na przegraną, cierpi i nie potrafi się obronić.

Zwykle realizuje się programy ukierunkowane na pomoc osobom doznającym przemocy, podczas gdy istnieje niedobór projektów zaadresowanych bezpośrednio do osób stosujących przemoc w rodzinie, bowiem rodzi się dylemat czy agresorzy powinni ponieść ewidentną karę czy też może powinno się im pomagać. Jednym z rozwiązań są programy oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych, które są adresowane do osób stosujących przemoc w rodzinie. Programy ukierunkowane są na uświadomienie uczestnikom, negatywnego wpływu tego typu zjawiska na życie rodzinne. Nastawione są także na naukę konstruktywnych sposobów rozładowywania własnego, negatywnego napięcia emocjonalnego. Program oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych to jeden ze skutecznych sposobów oddziaływania na osobę stosującą przemoc w rodzinie. Uczestnictwo w programie może wpłynąć na eliminację zachowań przemocowych, a także na podniesienie bezpieczeństwa osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz utrzymanie ich więzi rodzinnych. Jednak należy podkreślić, iż tego typu programy odgrywają jedynie rolę pomocniczą obok interwencji karno - administracyjnej. Dają jednak osobom stosującym przemoc możliwość naprawy własnego zachowania bez konieczności zastosowania bardzo surowych kar wynikających z przepisów prawa.

I. PODSTAWA PRAWNA DZIAŁAŃ

Program oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie stanowi część systemu działań skierowanych na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i dopełnienie form administracyjno - prawnych podejmowanych wobec sprawców przemocy. Został opracowany z uwzględnieniem wytycznych do tworzenia modelowych programów korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Podstawą prawną realizacji przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Krośnie programu oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie jest art. 6 ust. 4 pkt. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zgodnie z którym: *„Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.”*

Pozostałe akty prawne:

- 1) rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (*Dz. U. Nr 50, poz. 259*),
- 2) Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- 3) wytyczne do tworzenia modelowych programów oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- 4) Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Krośnieńskim na lata 2016 - 2025 opracowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Krośnie.

Źródła informacji o sprawcach przemocy w rodzinie w Powiecie Krośnieńskim:

- 1) Gminne i Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej Powiatu Krośnieńskiego, w oparciu o realizację procedury „Niebieska Karta”,
- 2) Komenda Miejska i Powiatowa Policji w Krośnie w oparciu o realizację procedury „Niebieskie Karty”,
- 3) Prokuratura Rejonowa w Krośnie,
- 4) Sąd Rejonowy w Krośnie,
- 5) Zespół kuratorskiej służby sądowej ds. nieletnich i dorosłych przy Sądzie Rejonowym w Krośnie,
- 6) Gminne komisje ds. rozwiązywania problemów alkoholowych Powiatu Krośnieńskiego,
- 7) Zespoły interdyscyplinarne.

II. DIAGNOZA I ANALIZA DANYCH ZWIĄZANYCH ZE STOSOWANIEM PRZEMOCY W POWIECIE KROŚNIEŃSKIM

Zakres zjawiska przemocy w rodzinie nieustannie dotyczy większości społeczeństwa, a złożoność tego problemu sprawia, że wciąż pozostaje on kwestią niezwykle trudną do właściwego rozwiązania. Mając na uwadze specyfikę tego problemu społecznego, na podstawie danych można wywnioskować, że wiele czynów związanych z przemocą w dalszym ciągu pozostaje nieujawnionych i znanych jedynie osobom, które w samotności doświadczają poważnych konsekwencji na płaszczyźnie zdrowia zarówno fizycznego, jak i psychicznego. Niejednokrotnie zdarza się, że osoba doznająca przemocy, mimo doświadczanego cierpienia, unika przyznania się do patologicznej sytuacji, co w rezultacie powoduje, że osoba stosująca przemoc pozostaje bezkarna i utwierdza się w przekonaniu, że członkowie rodziny wyrażają milczącą zgodę na kontynuowanie agresywnych zachowań. Powyższy przypadek doprowadza do sytuacji w których zapobieganie temu negatywnemu zjawisku staje się w wielu przypadkach niezwykle trudne. Dlatego też zdarza się, że na patologiczne zachowania reagują osoby z pobliskiego środowiska, tj. np. sąsiedzi słyszący dochodzące zza ściany odgłosy towarzyszące znęcaniu. Wśród wyżej wymienionych osób trzecich dostrzegających przemoc znajdują się także nauczyciele, pracownicy socjalni, czy lekarze, dostrzegający na ciele osoby doznającej przemocy oznaki stosowania wobec niej siły fizycznej.

Diagnoza stosowania przemocy w Powiecie Krośnieńskim została sporządzona na podstawie informacji i analizy danych od Przewodniczących Zespołów Interdyscyplinarnych z terenu gmin powiatu krośnieńskiego, Prokuratury Rejonowej w Krośnie, Komendy Miejskiej i Powiatowej Policji w Krośnie oraz danych osób pracujących w Zespole do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Interwencji Kryzysowej w PCPR w Krośnie. Zespół ten, działający w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Krośnie, zajmuje się m. in. prowadzeniem działań związanych z procedurą „Niebieskie Karty”, a także szeroko pojętą tematyką przeciwdziałania przemocy. Zebrane dane stanowiły podstawę do poznania skali występowania zjawiska przemocy w rodzinie oraz działań podejmowanych w ramach systemu przeciwdziałania przemocy.

Dane liczbowe określające skalę zjawiska przemocy w rodzinie, które zostały zaprezentowane przez instytucje zajmujące się realizacją działań w tym obszarze, odnoszą się do osób, wobec których podjęto działania na podstawie procedury „Niebieskie Karty”, a także osoby, które same zwróciły się do różnych instytucji z prośbą o pomoc w rozwiązaniu problemu związanego z przemocą w rodzinie. Należy zaznaczyć, że dane instytucjonalne nie odzwierciedlają rzeczywistej skali zjawiska, szczególnie jeśli jest to kwestia wrażliwa społecznie.

Zjawisko przemocy w rodzinie na terenie Powiatu Krośnieńskiego można przedstawić w oparciu o liczbę prowadzonych procedur „Niebieskie Karty”, które obejmują ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli OPS, Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policji, placówek oświatowych oraz ochrony zdrowia w sytuacji podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie. Przedstawiciele w/w instytucji i służb przekazują

informację o podjętych działaniach do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego, który do każdej prowadzonej procedury powołuje grupę roboczą, zajmującą się już konkretnymi przypadkami. W skład grup roboczych mogą wchodzić także kuratorzy zawodowi (karni i rodzinni), wychowawcy ze żłobków, ale także psychologzy, specjaliści w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie lub też przedstawiciele innych instytucji mających informację na temat konkretnej rodziny i mogących wesprzeć ją swoją wiedzą i doświadczeniem.

Największa liczba formularzy „Niebieska Karta A” w latach 2017 – 2018 została wypełniona przez Policję, następnie przez OPS, zaś bardzo niewielką ilość formularzy sporządzili przedstawiciele Oświaty oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Przedstawiciele ochrony zdrowia w ostatnich latach nie wypełnili ani jednego formularza, pomimo tego, że mają największe szanse na ujawnienie śladów przemocy fizycznej. Liczbę wszczętych procedur „Niebieskie Karty”, wraz ze wskazaniem konkretnej instytucji, która jako pierwsza podjęła działania, ilustruje poniższa tabela.

Tabela Nr 1. Liczba wszczętych procedur „Niebieskie Karty” przez instytucje i służby, które mają możliwość wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” w latach 2017 – 2018

Liczba wszczętych procedur „Niebieskie Karty”		Rok 2017	Rok 2018
w tym przez:	OPS/PCPR	17/2	19/1
	Policję	362	272
	Oświatę	1	0
	Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	2	0
	Ochronę Zdrowia	0	0
RAZEM		384	292

Źródło: opracowanie własne

Powyższa tabela pokazuje, iż najwięcej procedur NK prowadziła Policja, co stanowi aż 94,27% wszystkich postępowań w roku 2017 i 93,15% w roku 2018.

Odnosząc się do powyższych danych należy dodać, że dane liczbowe nie są do końca miarodajne, gdyż w dużej części spraw to same osoby doznające przemocy zgłaszają sprawy do Prokuratury Rejonowej, czy też składają wnioski o objęcie leczeniem odwykowym do Miejskiej lub Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Oczywiście w przypadkach nie cierpiących zwłoki, gdzie jest duże prawdopodobieństwo zagrożenia życia lub zdrowia członków rodziny, sprawę do odpowiednich organów kierują członkowie grup roboczych.

Tabela Nr 2. Płeć osób doznających przemocy na podstawie uruchomionych procedur „Niebieskie Karty” w latach 2017 - 2018

Płeć osób doznających przemocy w rodzinie na podstawie prowadzonych procedur „Niebieskie Karty”	Liczba osób w 2017 roku	Liczba osób w 2018 roku
Kobieta	334	264
Mężczyzna	86	80

w tym:	Dziecko	90	74
RAZEM		510	418

Źródło: opracowanie własne

W niniejszej diagnozie podjęto próby określenia płci osób, które najczęściej doświadczają przemocy. W wyniku analizy danych ukazanych w Tabeli Nr 2 stwierdzono, że przeważającą większość osób doznających przemocy w rodzinie w roku 2017 stanowią kobiety – 65,49%, a w dalszej kolejności dzieci – 17,65% oraz około 16,86% stanowią mężczyźni. Natomiast w roku 2018 wśród osób, które doświadczyły przemocy 63,16% stanowią kobiety, 19,14% stanowią mężczyźni a 17,70% stanowią dzieci.

Tabela Nr 3. Płeć osób stosujących przemoc w rodzinie na podstawie prowadzonych procedur „Niebieskie Karty” w latach 2017 - 2018

Płeć osób stosujących przemoc w rodzinie na podstawie prowadzonych procedur „Niebieskie Karty”		Liczba osób w 2017 roku	Liczba osób w 2018 roku
w tym:	Kobieta	31	24
	Mężczyzna	353	280
RAZEM		384	304

Źródło: opracowanie własne

Powyższe dane wyraźnie wskazują płeć osób stosujących przemoc w rodzinie na podstawie prowadzonych procedur „Niebieskie Karty”, gdzie sprawcami przemocy są najczęściej mężczyźni - ponad 90% przypadków. Wielu z tych mężczyzn niejako odziedziczyło złe wzorce społeczno - kulturowe oraz oddziaływało na nich wiele negatywnych czynników związanych z przypisaną im rolę w danej społeczności. Pierwszym krokiem do przemocy jest nieświadome powielanie złych wzorców, brak kompetencji społecznych i emocjonalnych, które są niezbędne w celu odpowiedniego radzenia sobie w trudnych sytuacjach. Brak poczucia własnej wartości często zastępowany jest agresją i przemocą. Osoby stosujące przemoc to często osoby autorytatywne i oczekujące posłuszeństwa, wobec czego traktują kobiety jako gorsze, słabsze oraz obiekty seksualne. Powyżej zarysowany model męskości działa w oparciu o wyznaczanie kobietom określonych ról, a gdy odmawiają one narzuconych im zdań, mężczyźni Ci stają się zagubieni i w desperacji próbują wprowadzić swój „porządek” poprzez użycie przemocy.

Tabela Nr 4. Liczba sprawców przemocy nadużywających alkoholu lub substancji odurzających na podstawie prowadzonych procedur „Niebieskie Karty” w latach 2017 – 2018

Liczba sprawców przemocy nadużywających alkoholu lub substancji odurzających na podstawie prowadzonych procedur „Niebieskie Karty” (dane w %)		Rok 2017	Rok 2018
w tym:	Alkohol	59,78	51,45
	Substancje odurzające	1,66	1,53
RAZEM		61,44	52,98

Źródło: opracowanie własne

Celem uzyskania lepszego obrazu dotyczącego zjawiska przemocy w rodzinie, przeanalizowano zebrane dane pod kątem nadużywania alkoholu i substancji odurzających przez osoby stosujące przemoc. Pokazano je w tabeli Nr 4. Wynika z niej, że spośród osób stosujących przemoc, nadużywających alkoholu było aż 59,78% w 2017 oraz 51,45% w 2018 roku.

Należy zaznaczyć, że związek pomiędzy nadużywaniem alkoholu, a stosowaniem przemocy w rodzinie nie ma charakteru przyczynowo – skutkowego, gdyż jest jedynie zjawiskiem współwystępującym.

Problem alkoholowy w rodzinie jest natomiast znaczącym czynnikiem występowania przemocy, a zwłaszcza aktów przemocy fizycznej, które występują dwukrotnie częściej niż w rodzinach wolnych od problemu alkoholowego. Osobami doznającymi przemocy są najczęściej żony i partnerki sprawcy, natomiast w przypadku dzieci, zdecydowanie częściej można mówić o zaniedbaniu. Wśród specjalistów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, powszechnie znany jest związek pomiędzy doświadczaniem przemocy w dzieciństwie, a jej stosowaniem w życiu dorosłym. Duża część osób, które doświadczyły przemocy w dzieciństwie ze strony bliskich, będzie w podobny sposób postępować w życiu dorosłym, ponieważ zna tylko taki sposób rozwiązywania i radzenia sobie z problemami. Często u osób, które doświadczyły przemocy w dzieciństwie ze strony pijanego rodzica, tworzy się asocjacja, przez co przemoc staje się dla niej równoznaczna z alkoholizmem. Osoba taka w dorosłym życiu na partnera wybiera najczęściej abstynenta, gdyż nie chce ponownie doświadczyć przeżyć z dzieciństwa, przez co bardzo często nie zauważa objawów przemocy ze strony, bądź co bądź, trzeźwego partnera lub małżonka. W Powiecie Krośnieńskim procentowy udział osób wskazanych w prowadzonych procedurach „Niebieskie Karty” jako podejrzane o stosowanie przemocy, a nadużywających alkoholu, utrzymuje się na dosyć wysokim poziomie.

Tabela Nr 5. Dzieci z podziałem na wiek jako świadkowie przemocy w rodzinie na podstawie prowadzonych procedur „Niebieskie Karty” w latach 2017 - 2018

Dzieci z podziałem na wiek jako świadkowie przemocy w rodzinie na podstawie prowadzonych procedur „Niebieskie Karty”		Rok 2017	Rok 2018
w tym:	0 - 6 lat	34	38
	7 - 13 lat	72	77
	14 - 18 lat	66	48
RAZEM		172	163

Źródło: opracowanie własne

Tabela Nr 5 pokazuje, że najbardziej na przemoc narażone są dzieci w przedziale 7-13 lat około 42% przypadków w 2017 i 47% w 2018, następne dzieci w wieku 14 – 18 lat około 38% w 2017 i 29% w 2018 roku. Statystyki 0 – 6 są najmniejsze, ale może to być wynik również tego, że małe dzieci nie szukają pomocy, nie wiedzą i nie potrafią się obronić.

Kiedy w rodzinie pojawia się przemoc, największe piętno pozostawia ona na dzieciach. W odpowiedzi na życie w nieustającym niebezpieczeństwie, w psychice dziecka powstają mechanizmy obronne: zamrożenie uczuć, poczucie osamotnienia, lęk przed odrzuceniem, projekcje, poczucie krzywdy. Przemoc w rodzinie, której świadkiem są dzieci, destruktywnie wpływa na ich rozwój emocjonalny, co powoduje zaburzenia psychologiczne, zdrowotne, jak i fizyczne upośledzenia zachowania. Zaburzenia emocjonalne charakteryzują się zazwyczaj bardzo niską samooceną, pojawia się lęk, złość oraz objawy depresyjne. Często zaburzenia te przyjmują postać agresywnych zachowań wobec ludzi i zwierząt, a działaniom dziecka towarzyszą zachowania przestępcze, wagarowanie, itd. Udowodniono również, że mali świadkowie przemocy nie potrafią odnaleźć się w społeczeństwie, wykazują objawy nieprzystosowania społecznego, są niezdolni do empatii, nie radzą sobie w szkole, cierpią na bezsenność, zaburzenia łaknienia, a nawet moczenia nocne. Dzieci będące świadkami przemocy pomiędzy rodzicami nie znają właściwej definicji miłości ani bliskości, w związku z tym, nie znają prawidłowych relacji jakie powinny panować w rodzinie, co w przyszłości rzutuje na ich dorosłe życie. Problem ten bywa bardzo często niedoceniany zarówno przez rodziców, jak i przez przedstawicieli instytucji.

Sporadyczne przypadki osób w Powiecie Krośnieńskim, które skorzystały w latach 2017 – 2018 z możliwości uzyskania bezpiecznego schronienia przed osobą stosującą przemoc na podstawie prowadzonych procedur „Niebieskiej Karty” pokazuje Tabela nr 6.

Tabela Nr 6. Liczba osób, które skorzystały z możliwości uzyskania bezpiecznego schronienia przed osobą stosującą przemoc w latach 2017 - 2018

Liczba osób, które skorzystały z możliwości uzyskania bezpiecznego schronienia przed osobą stosującą przemoc na podstawie prowadzonych procedur „Niebieskie Karty”	Rok 2017	Rok 2018
Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia w Lesku w tym kobiety/dzieci	5	10
Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia w Nowej Sarzynie w tym kobiety/dzieci	0	1
Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia w Gorzycach w tym kobiety/dzieci	4	0
Inne formy schronienia np. najbliższa rodzina, wynajem mieszkania itp. w tym kobiety/dzieci	5	8
RAZEM	14	19

Źródło: opracowanie własne

Z kolei z danych udostępnionych przez Prokuraturę Rejonową w Krośnie wynika, że w stosunku do lat poprzednich wzrosła o kilkadziesiąt przypadków w 2017 i 2018 roku liczba prowadzonych postępowań w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z art. 207 kodeksu karnego. Natomiast liczba akt oskarżenia przeciwko sprawcom przemocy skierowanych do Sądu stanowi blisko 1/3 prowadzonych postępowań. Jest to wynik jeszcze bardzo niezadawalający.

Tabela Nr 7. Dane z Prokuratury Rejonowej w Krośnie, dotyczące art. 207 kk w latach 2017 - 2018

Dane statystyczne	ROK 2017	ROK 2018
Liczba prowadzonych postępowań w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z art. 207 kk	172	141
Liczba akt oskarżenia skierowanych do Sądu	42	36

Źródło: dane statystyczne udostępnione przez Prokuraturę Rejonową w Krośnie

Biorąc pod uwagę dane ilościowe, dotyczące liczby wszczętych procedur „Niebieskie Karty” przez pracowników pomocy społecznej w poszczególnych gminach Powiatu Krośnieńskiego na przestrzeni lat 2017 – 2018, należy zaznaczyć, że pomoc i wsparcie świadczone przez pracowników Miejskich i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej na terenie Powiatu kierowane są do wszystkich członków danej rodziny.

Tabela Nr 8. Liczba wszczętych procedur „Niebieskie Karty” przez pracowników pomocy społecznej w poszczególnych gminach Powiatu Krośnieńskiego na przestrzeni lat 2017 - 2018

Liczba wszczętych procedur „Niebieskie Karty” przez pracowników pomocy społecznej	Rok 2017	Rok 2018
Gmina Chorkówka	-	-
Gmina Dukla	4	4
Gmina Iwonicz Zdrój	-	2
Gmina Jaśliska	-	-
Gmina Jedlicze	2	1
Gmina Korczyna	4	1
Gmina Krościenko Wyżne	3	8
Gmina Miejsce Piastowe	-	1
Gmina Rymanów	2	2
Gmina Wojaszówka	2	-
RAZEM	17	19

Źródło: opracowanie własne

Należy zwrócić uwagę, iż w 2018 roku jest wyższa liczba wszczętych procedur „Niebieskie Karty” przez pracowników pomocy społecznej w poszczególnych w/w gminach Powiatu Krośnieńskiego. Sytuacja ta może wynikać z dużej aktywności pracowników socjalnych oraz z faktu, że coraz bardziej stanowczo i zdecydowanie są podejmowane działania do powstrzymania osoby stosującej przemoc w rodzinie.

Również pracownicy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Krośnie prowadzą różnego rodzaju działania mające na celu wsparcie osób uwikłanych w problem przemocy w rodzinie. W Zespole ds. koordynacji działań w zakresie przeciwdziałania przemocy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Krośnie pracują osoby z dużym doświadczeniem w zakresie pomocy osobom uwikłanym w problem

przemocy w rodzinie. W godzinach pracy jednostki, można skorzystać z pomocy psychologicznej, prawnej, pedagogicznej oraz socjalnej. Zgłaszające się osoby, którymi są w zdecydowanej większości kobiety, uzyskują porady, wsparcia oraz informację o ofercie placówek i instytucji pomocowych oraz możliwości, jakie same mogą podjąć we własnym zakresie, w celu doprowadzenia do zatrzymania przemocy w rodzinie. Osoby z rodzin uwikłanych w przemoc każdorazowo otrzymują pełne informacje na temat instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy i zakresie pomocy jaką świadczą. Konsultacje te cieszą się dużym zainteresowaniem, także ze względu na możliwość skorzystania z nich nawet w formie telefonicznej. Na podstawie części przyjętych zgłoszeń zostaje wszczęta procedura „Niebieskie Karty”.

Tabela nr 9 obrazuje liczbę osób uwikłanych w problem przemocy w rodzinie, objętych poszczególnymi formami oddziaływań przez OIK działającego w strukturach PCPR w Krośnie na przestrzeni ostatnich dwóch lat. Można zauważyć tendencję wzrostową w aspektach: pomoc psychologiczno – terapeutyczna oraz wsparcie i informacja. Zmniejszenie liczby osób korzystających z pomocy prawnej w PCPR w Krośnie może wynikać z uruchomienia punktów nieodpłatnej pomocy prawnej w Powiecie Krośnieńskim.

Tabela Nr 9. Liczba osób uwikłanych w problem przemocy w rodzinie, objętych poszczególnymi formami oddziaływań przez OIK działającego w strukturach PCPR w Krośnie na przestrzeni lat 2017 - 2018

Rok	Pomoc prawna	Pomoc psychologiczno - terapeutyczna	Wsparcie i informacja (pedagogiczna/socjalna)
2017	19 osób	30 osób	52 osoby
2018	17 osób	30 osób	49 osób

Źródło: Opracowanie własne

W Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Krośnie corocznie realizowany jest program oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, który wynika z zadania z zakresu administracji rządowej, zlecony powiatowi i finansowanym ze środków Wojewody Podkarpackiego.

Tabela Nr 10. Liczba osób korzystających z programu oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych w latach 2017 - 2018

Rok	Ilość uczestników, którzy rozpoczęli realizację programu oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych	Ilość uczestników, którzy ukończyli program oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych
2017	8	3
2018	6	2
Razem	14	5

Źródło: opracowanie własne

Głównym jego celem jest powstrzymanie osób stosujących przemoc przed zachowaniem niepożądanym, a co za tym idzie, zaprzestanie stosowania przez nie przemocy. Odbywa się to poprzez redukcję zachowań agresywnych u jego uczestników, a także kształtowanie postawy partnerstwa i szacunku wobec innych osób oraz przyjęcie pełnej odpowiedzialności za popełnione czyny przemocowe. Głównym problemem związanym z realizacją tego Programu, jest bardzo mała liczba osób zainteresowanych udziałem w zajęciach. Wynika to z braku sądowych nakazów obowiązku odbycia oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych. W Powiecie Krośnieńskim w latach 2017 – 2018, na 5 osób, które ukończyły program oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, żadna osoba nie posiadała sądowego obowiązku uczestnictwa w takich zajęciach. Dużą szansą na przyszłość jest tutaj zapis jaki został zawarty w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 – 2020, który mówi o zwiększeniu udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno – edukacyjnych, poprzez orzekanie wobec nich obowiązków uczestnictwa w takich oddziaływaniach. Również ratyfikowana Europejska Konwencja o zapobieganiu i przeciwdziałaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, mówi o programach wpływających na zmianę agresywnych wzorców zachowań. Jednocześnie należy zaznaczyć, iż pomimo, że program korekcyjno - edukacyjny nie ma ograniczeń co do płci osób, które mogą w nim uczestniczyć, to w latach 2017 – 2018 brali w nim udział: 1 kobieta i 13 mężczyzn, przy czym ukończyli go wyłącznie mężczyźni, co obrazuje powyższa tabela nr 10. To także najlepiej wskazuje, kim tak naprawdę są osoby stosujące przemoc w rodzinie.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Krośnie realizuje zajęcia dla osób stosujących przemoc w rodzinie w ramach programu oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych. Uczestnikami biorącymi udział w w/w programie były to osoby, które zgłosiły się same, a także zostały skierowane przez przewodniczących Zespołów Interdyscyplinarnych. Osoby, które wzięły udział w programie to nadzieja dla ich rodzin oraz dla nich samych na lepsze, spokojne życie bez przemocy.

Innym podmiotem realizującym zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest Policja.

Tabela Nr 11. Działania podejmowane przez Policję w Powiecie Krośnieńskim w zakresie procedury „Niebieskie Karty” w latach 2017 - 2018

Lp.	Działania podejmowane przez Policję w Powiecie Krośnieńskim w zakresie procedury „Niebieskie Karty”	Liczba	
		ROK 2017	ROK 2018
1.	Liczba interwencji domowych	2224	2155
2.	Liczba wszczętych procedur „Niebieskie Karty”	630	477
3.	Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są osobami doznającymi przemocy w rodzinie	ogółem 672	ogółem 497
	a) kobiety	558	406

	w tym:	b) mężczyźni	83	76
		c) małoletnie dziewczęta	15	8
		d) małoletni chłopcy	16	7
4.	Liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy		ogółem 1243	ogółem 943
	w tym:	fizyczna	418	316
		psychiczna	620	472
		seksualna	5	6
		ekonomiczna		
	przemoc innego rodzaju	200	149	
5.	Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie		ogółem 631	ogółem 480
	w tym:	a) kobiet	44	45
		b) mężczyzn	586	434
		c) nieletnich	1	1
6.	Liczba zatrzymanych osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie		ogółem 22	ogółem 12
	w tym:	a) kobiet		1
		b) mężczyzn	22	11
		c) nieletnich		
7.	Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będąc pod wpływem alkoholu		ogółem 405	ogółem 258
	w tym:	a) kobiet	23	15
		b) mężczyzn	382	243
		c) nieletnich		
	W tym przewiezionych do izby wytrzeźwień lub innych tego typu placówek		ogółem 0	ogółem 0
	w tym:	a) kobiet	-	-
		b) mężczyzn	-	-
		c) nieletnich	-	-
	W tym przewiezionych do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia		ogółem 314	ogółem 210
	w tym:	a) kobiet	18	12
b) mężczyzn		296	198	
c) nieletnich				
8.	Liczba przypadków udzielania pomocy medycznej		ogółem 2	ogółem
	w tym:	a) pokrzywdzony (a)	2	
		b) sprawca		
9.	Liczba dzieci przewiezionych do szpitala, placówki, oddane pod opiekę osoby spokrewnionej			
10.	Liczba udzielonej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie		ogółem 3	ogółem 4
	w tym:	umieszczenie w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie		
		umieszczenie w Ośrodku Interwencji Kryzysowej		
		umieszczenie w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży		
		umieszczenie w szpitalu	1	
		udzielenie pomocy medycznej		
inny rodzaj pomocy	2	4		
11.	Liczba zastosowanych środków zapobiegawczych w postaci zakazu zbliżania się osoby pokrzywdzonej oraz nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, w związku z wszczęciem postępowania z art. 207 kk		5	12

12.	Liczba prowadzonych dochodzeń z art. 207 kk pod nadzorem Prokuratury Rejonowej w Krośnie	42	14
13.	Liczba skierowanych wniosków do Miejskich lub Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych o objęcie osoby leczeniem odwykowym	153	110

Źródło: dane statystyczne udostępnione przez KMP Krośnie

Z danych Komendy Miejskiej Policji w Krośnie wynika, że stosunkowo często dochodzi do interwencji domowych, z których przynajmniej część dotyczy przemocy w rodzinie, w związku z czym funkcjonariusze Policji podejmują odpowiednie działania. Rosnąca liczba zastosowanych środków zapobiegawczych wobec sprawców przemocy, w związku z wszczęciem postępowania z art. 207 kk, świadczy o stale rosnącej skuteczności działań. Jednocześnie zwiększa się liczba prowadzonych dochodzeń z art. 207 kk pod nadzorem Prokuratury Rejonowej w Krośnie, a także liczba wniosków do Miejskich lub Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych o objęcie osoby leczeniem odwykowym.

III. CELE I REZULTATY ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO – EDUKACYJNYCH UWZGLĘDNIANE W RAMACH REALIZACJI PROGRAMU

1. CEL GŁÓWNY PROGRAMU:

Zmiana postaw i zachowań osób stosujących przemoc, które zmniejszą ryzyko dalszego stosowania przemocy oraz zwiększą zdolność osób stosujących przemoc do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie.

2. CELE SZCZEGÓŁOWE PROGRAMU:

- 1) powstrzymanie osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy,
- 2) rozwinięcie u osoby stosującej przemoc umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie,
- 3) kształtowanie u osób stosujących przemoc umiejętności w zakresie wychowania dzieci bez używania przemocy w rodzinie,
- 4) uznanie przez osobę stosującą przemoc w rodzinie swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy,
- 5) zdobycie i poszerzenie wiedzy przez osoby stosujące przemoc na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie,
- 6) zdobycie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemocy.
- 7) uzyskanie informacji przez sprawców przemocy o możliwościach korzystania z działań interwencyjnych, pomocowych, terapeutycznych i psychoterapeutycznych.

Osiągnięcie wymienionych celów będzie możliwe dzięki oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym prowadzonym na poziomie poznawczym, emocjonalnym i zachowań.

Przyczynią się one do:

- 1) uzyskania przez osobę stosującą przemoc świadomości własnych przemocowych zachowań wobec członków własnej rodziny,
- 2) uświadomienia osobie stosującej przemoc w rodzinie, czym jest przemoc,
- 3) rozpoznania przez sprawcę sygnałów ostrzegawczych zapowiadających zachowania przemocowe,
- 4) opracowania „planu bezpieczeństwa” zapobiegającemu użyciu siły i przemocy,
- 5) nauki umiejętności służących rozwiązywaniu konfliktów uczuć bez użycia agresji i konstruktywnego wyrażania,
- 6) promocji pozytywnych postaw (standardów i wartości), a w szczególności poczucia odpowiedzialności za własne czyny,
- 7) uświadamiania pozytywnych postaw rodzicielskich oraz nabycie umiejętności trzymania dyscypliny bez przemocy jako alternatywy dla agresywnego karania,
- 8) nauki umiejętności partnerskiego układania stosunków w rodzinie, uczenie się korzystania z pomocy innych,
- 9) zmiany zachowań i postaw osób stosujących przemoc w rodzinie, a w rezultacie długofalowy efekt powstrzymania sprawców i zakończenia przemocy, a także zwiększenie ich zdolności do samokontroli agresywnych zachowań i konstruktywnego współżycia w rodzinie.

IV. ZAWARTOŚĆ MERYTORYCZNA PROGRAMU

Zgodnie z wytycznymi do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a także biorąc pod uwagę wyżej wymienione cele, program obejmie cztery elementy:

1. *Rozpoznanie diagnostyczne* – polegające na zebraniu informacji na temat funkcjonowania rodzinnego każdego z uczestników programu, dotyczących w szczególności jego doświadczeń związanych ze zjawiskiem przemocy w rodzinie,
2. *Edukacja* – uwzględniająca zaznajomienie uczestników programu z tematyką przemocy w rodzinie i jej głównymi mechanizmami - wzbogacona pogadankami, dyskusjami, burzą mózgów itp.,
3. *Zajęcia warsztatowe* – wykorzystujące różne techniki pracy grupowej, np. ćwiczenia z zakresu socjoterapii, odgrywanie scenek oraz oglądanie filmów edukacyjnych o tematyce przemocy w rodzinie itp. Praca grupowa obejmuje również wszelkie działania ukierunkowane na zmiany behawioralno-poznawcze poprzez naukę konstruktywnych form myślenia, kontroli własnych emocji i negatywnych zachowań,

4. *Monitoring programu* – ma na celu zweryfikowanie przeprowadzonego programu pod względem przydatności i efektywności.

Praca indywidualna z uczestnikiem programu

Formy pracy: wywiady, kwestionariusze, analiza zgromadzonej dokumentacji pod kątem:

- rzeczywistych okoliczności skierowania do programu,
- określenia czy uczestnik programu aktualnie stosuje przemoc,
- określenia najgroźniejszych i typowych form oraz okoliczności stosowania przemocowych zachowań,
- aktualnej sytuacji rodzinnej i zawodowej,
- cech osobistych istotnych dla pracy korekcyjnej.

Praca grupowa z uczestnikami programu

Formy pracy:

- miniwykłady (wyrażona w dostępny sposób wiedza psychologiczna o mechanizmach przemocy),
- projekcje filmów – praca na przykładowych, zobrazowanych sytuacjach, z wykorzystaniem filmów o charakterze edukacyjnym, fabularnym,
- praca analityczna – w ramach zajęć indywidualnych i grupowych analizowanie mechanizmów własnych zachowań,
- warsztaty konkretnych umiejętności,
- indywidualne spotkania terapeutyczne,
- „zadania domowe” – poddanie uczestnikom do przemyślenia i przeanalizowania zagadnień.

V. ADRESACI PROGRAMU

Oddziaływania korekcyjno - edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie kierowane są w szczególności do:

- a) osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych albo wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonywanie kary, zobowiązując je do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno - edukacyjnych,
- b) osób stosujących przemoc w rodzinie, które uczestniczą w terapii leczenia uzależnienia od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, dla których oddziaływania korekcyjno - edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii,
- c) osób, które w wyniku innych okoliczności zgłoszą się do uczestnictwa w programie oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych.

Uczestnik może wziąć udział w zajęciach kolejnych edycji programu, z własnej woli lub po uprzednim skierowaniu przez właściwe podmioty. Prowadzący może odmówić przyjęcia uczestnika na kolejną edycję programu ze względów organizacyjnych (zbyt liczna grupa, grupa o charakterze

zamkniętym) lub ze względów bezpieczeństwa (zachowania zagrażające innym osobom, agresywne, uniemożliwiające pracę grupy i in.). W takiej sytuacji prowadzący lub organizator zajęć wskazuje osobie inne możliwości pomocy, np. udział w spotkaniach indywidualnych, terapia, wsparcie lub możliwość skorzystania z udziału w programie w innym powiecie.

Uczestnictwa w programie odmawia się:

- 1) osobom stosującym przemoc wobec których rozpoznawane jest uzależnienie od alkoholu, narkotyków lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych (osoby takie powinny w pierwszej kolejności być kierowane na terapię leczenia uzależnień),
- 2) osobom z poważnymi zaburzeniami emocjonalnymi, w szczególności z antyspołecznymi zaburzeniami osobowości oraz zaburzeniami osobowości pogranicznej (udział takich osób w programie mógłby tworzyć poważne przeszkody w realizacji zajęć edukacyjno-korekcyjnych).

Nabór będzie odbywać się poprzez:

- zobowiązanie uczestnika na drodze sądowej do uczestnictwa w programie lub w zależności od okoliczności skierowanie od kuratora, dzielnicowego, terapeuty albo samodzielne zgłoszenie się osoby sprawującej przemoc,
- kwalifikację kandydatów do udziału w programie dokonywaną przez psychologa, specjalistę ds. przemocy w rodzinie.

Kwalifikacja będzie uwzględniać w szczególności wykluczenie chorób psychicznych (możliwe badania psychiatryczne wykluczające chorobę psychiczną) oraz rozpoznanie uzależnienia od alkoholu.

Podczas zgłaszania i kwalifikacji osób do udziału w oddziaływaniach korekcyjno - edukacyjnych nie obowiązuje rejonizacja.

VI. WARUNKI UCZESTNICTWA W PROGRAMIE

1. Pomyślna kwalifikacja uczestnika, poprzedzona kwestionariuszem/informacją między innymi dotyczącym sytuacji rodzinnej, prawnej, zdrowotnej i zawodowej.
2. Zakwalifikowanie do programu pod warunkiem uznania przez kandydata faktu stosowania przemocy we własnej rodzinie.
3. Pisemna zgoda uczestnika i zobowiązanie do przestrzegania regulaminu programu.
4. Przed przystąpieniem do zajęć korekcyjno - edukacyjnych uczestnik programu zawiera kontrakt w zakresie:
  - a) uznania osobistej odpowiedzialności za fakt stosowania przemocy,
  - b) systematycznego uczestnictwa w zajęciach wraz z określeniem sankcji za uchylenie się od udziału w programie,
  - c) zobowiązania do zaniechania przemocy wobec członków rodziny i innymi ludźmi,
  - d) zobowiązania do powstrzymania się od spożywania alkoholu i substancji psychoaktywnych,
  - e) zobowiązania do bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie trwania zajęć.

5. Wobec uczestników programów, którzy zostali skierowani na zajęcia przez Sąd lub inne organy uprawnione stosuje się obowiązek powiadomienia tych organów o:
  - a) przystąpieniu do programu,
  - b) uchylania się od uczestnictwa w programie,
  - c) zakończeniu uczestnictwa w programie.

VII. REALIZATORZY PROGRAMU

1. Realizatorem programu jest Powiat Krośnieński, w którego imieniu działa Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie z siedzibą w Krośnie przy ul. Bieszczadzkiej 1.
2. Koordynatorem programu jest Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Krośnie lub osoba przez niego wyznaczona.
3. Realizator programu:
  - a) rekrutuje uczestników programu,
  - b) realizuje program zgodnie z założonymi celami,
  - c) zapewnia obsługę finansową programu,
  - d) prowadzi monitoring i ewaluację programu,
  - e) pozyskuje partnerów i współpracuje z nimi w zakresie realizacji programu.
4. Oddziaływania korekcyjno - edukacyjne wobec osób stosujących przemoc prowadzone są przez osoby, które:
  - a) ukończyły studia II stopnia na jednym z kierunków: psychologia, pedagogika, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej, albo na innym kierunku uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki, resocjalizacji;
  - b) posiadają zaświadczenie o ukończeniu szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w wymiarze co najmniej 100 godzin, w tym w wymiarze 50 godzin w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie;
  - c) mają udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

VIII. SPOSÓB REALIZACJI PROGRAMU

Program oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie realizowany będzie w latach 2019 – 2020. Jedna edycja będzie obejmowała co najmniej 60 godzin zajęć w formie spotkań grupowych, liczba ta może być odpowiednio zwiększana. Natomiast na pracę indywidualną z każdym uczestnikiem programu przewiduje się przynajmniej 2 godziny, liczba ta również może być zwiększana. Zatem liczba godzin pracy indywidualnej będzie uzależniona od liczby uczestników programu. Program jest przeznaczony dla około 10 do 15 osób w grupie, tj. z możliwymi ewentualnymi odchyleniami od tej liczby w trakcie trwania programu. Na taką liczbę

uczestników planowane są środki finansowe na realizację programu. Możliwe jest uruchomienie programu z mniejszą liczbą uczestników, po pisemnym zgłoszeniu tego faktu do PUW. W przypadku uruchomienia oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych z mniejszą grupą osób, może nastąpić ustalenie kwoty dotacji na realizację programu niższej, niż zakładana w planie finansowym na dany rok. Nie przewiduje się kwalifikowania nowych osób w trakcie realizacji cyklu zajęć, które będą prowadzone w systemie zamkniętym.

Wszystkie działania prowadzone w ramach programu będą dokumentowane, w szczególności na etapach: rekrutacji, przeprowadzania diagnozy wstępnej oraz pogłębionej, w trakcie realizacji zajęć indywidualnych i grupowych, podczas prowadzonego monitoringu, na etapie częściowej oraz końcowej ewaluacji programu.

Dokumentację mogą stanowić: programy oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie oraz odpowiednie uchwały je wprowadzające, dokumentacja indywidualna uczestników, dokumentacja grupy (umożliwiająca identyfikację liczby osób obecnych na poszczególnych zajęciach, obrazująca tematykę oraz przebieg zajęć, uwagi z realizacji poszczególnych spotkań, liczbę godzin i in.), sprawozdania jednostkowe, częściowe (etapowe), całościowe, wnioski, notatki, zebrane dokumenty, podsumowania, opracowania, sprawozdania i inne.

Realizacja programu oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, odbywać się będzie w następujących etapach:

I ETAP

Uwzględniając wytyczne opracowane przez Wydział Polityki Społecznej Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie - „Procedury postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych, związanych z przemocą w rodzinie, materiały instruktażowe, zalecenia - dla osób realizujących te zadania”; uczestnik oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych otrzymuje co najmniej 2 godziny indywidualnych konsultacji.

Zawierany jest kontrakt, który obejmuje:

- 1) formalne wymogi, dotyczące systematycznej obecności w zajęciach;
- 2) obowiązek bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach;
- 3) zobowiązanie do powstrzymania się od przemocowych zachowań i postaw w kontaktach z członkami rodziny i z innymi ludźmi;
- 4) wymóg uznania osobistej odpowiedzialności za fakty stosowania przemocy w rodzinie;
- 5) zobowiązanie do powstrzymania się od spożywania alkoholu i zażywania substancji psychoaktywnych;
- 6) informacje o monitorowaniu sytuacji rodzinnej i zachowań uczestnika programu.

II ETAP

W ramach programu przeprowadzonych zostanie 15 spotkań grupowych po 4 godziny każda

(w tym 1 godzina edukacji, 3 godziny zajęć warsztatowych). Sesje grupowe odbywać się będą 1 raz lub 2 razy w tygodniu w godzinach przedpołudniowych lub popołudniowych, a przerwy pomiędzy kolejnymi zajęciami nie będą dłuższe, niż tygodnie. Podzielone będą na bloki tematyczne dostosowane do możliwości i poziomu uczestników. Przedstawiony powyżej rozkład może ulec zmianie w porozumieniu z Dyrektorem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Krośnie.

Treści edukacyjne będą służyć uczestnikom programu do przeformułowania własnych przekonań i postaw, które mają wpływ na stosowanie i usprawiedliwianie przemocy.

Wiedza ta jest niezwykle istotna i niezbędna do rozpoczęcia pozytywnych zmian osobistych. Oddziaływanie edukacyjne będzie dotyczyło następujących zagadnień:

- 1) przemoc w rodzinie (rodzaj, formy, źródła, mity, stereotypy, mechanizmy przemocy, role pełnione w rodzinie);
- 2) konsekwencje prawne stosowania przemocy;
- 3) problem władzy i kontroli w relacjach interpersonalnych (m.in. cele stosowania przemocy, potrzeby sprawców związanych z władzą i kontrolą, odpowiedzialność za przemoc);
- 4) opracowanie tzw. planu bezpieczeństwa (planowanie i rozwijanie samokontroli poprzez poznanie mechanizmów zachowań agresywnych i przemocowych, rozpoznawanie sygnałów ostrzegawczych oraz powstrzymywanie zachowań agresywnych);
- 5) kształtowanie umiejętności rozpoznawania zachowań ryzykownych prowadzących do uzależnienia od środków psychoaktywnych oraz zależności występujących między zażywaniem środków psychoaktywnych a stosowaniem przemocy;
- 6) kształtowanie umiejętności rozpoznawania emocji, konstruktywnego ich wyrażania, konstruktywnego wyrażania złości i gniewu, aktywnego i empatycznego słuchania,
- 7) kształtowania umiejętności rozwiązywania konfliktów poprzez kompromisy i negocjacje;
- 8) promowanie pozytywnych standardów i wartości (w tym odpowiedzialności za związek, rodzinę, dostrzeganie praw drugiego człowieka);
- 9) wpływ stosowania przemocy na rozwój psychiczny i zachowania dzieci (uświadamianie i edukacja rodziców w zakresie praw i obowiązków rodzicielskich, właściwych metod i form wychowawczych, radzenia sobie w sytuacjach trudnych, kryzysowych, konsekwencji i dyscypliny w wychowaniu jako alternatywy stosowania przemocy);
- 10) problematyka tolerancji i szacunku do osób starszych, niepełnosprawnych, chorych psychicznie, przewlekle chorych (nauka pozytywnych zachowań oraz radzenia sobie w sytuacjach trudnych w kontaktach z tymi osobami).

Zajęcia grupowe obejmować będą oprócz edukacyjnych informacji również praktyczne ćwiczenia, które uczestnikom programu pomogą w uczeniu się reagowania w sposób alternatywny do zachowań przemocowych. Sprzyjać one będą kształtowaniu umiejętności kontroli emocji i zachowań, pomagać w nabywaniu odpowiedzialności reagowania w sytuacjach kryzysowych i utrzymywaniu relacji interpersonalnych bez przemocy.

Szczegółowa zawartość merytoryczna programu zostanie przygotowana przez prowadzącego zajęcia grupowe.

III ETAP

Każdy uczestnik ma prawo do udziału w indywidualnych konsultacjach, które mają wzbogacać jego umiejętności psychospołeczne i podsumować efekty pracy. Sprzyja to treningowi umiejętności psychospołecznych i porozumienia się bez przemocy, szukania nowych umiejętności prawidłowej komunikacji, sposobów konstruktywnego rozwiązywania sporów i konfliktów, aktywnego słuchania itp.

W sytuacjach tego wymagających związanych z potrzebami i możliwościami uczestników programu dopuszcza się możliwość modyfikowania programu. Osoby wybrane do przeprowadzenia oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych opracowują plan prowadzonych przez siebie zajęć określając ich tematykę i sposób realizacji. Rozkład zajęć dotyczący liczby spotkań oraz godzin może ulec zmianie w porozumieniu osoby odpowiedzialnej za przeprowadzenie określonego typu zajęć z Dyrektorem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Krośnie, jednakże nie może być mniejszy niż 60 godzin na zajęcia grupowe i 2 godziny dla każdego uczestnika na konsultacje indywidualne. W przypadku zajęć grupowych możliwe jest naprzemienne realizowanie zajęć edukacyjnych i korekcyjnych.

Zajęcia grupowe prowadzone będą w zespołach co najwyżej 10 - 15 osobowych. Zajęcia prowadzone będą w formie wykładów, psychoedukacji, psychodramy, odgrywania scenek sytuacyjnych.

W trakcie realizacji programu obowiązuje następująca dokumentacja:

1. Kwestionariusz wywiadu.
2. Deklaracja uczestnika o dobrowolności uczestnictwa.
3. Oświadczenie uczestnika o wyrażeniu zgody na przetwarzanie danych osobowych do celów realizacji programu.
4. Oświadczenie uczestnika o akceptacji warunków uczestnictwa w programie.
5. Skierowanie do programu (fakultatywnie).
6. Listy obecności na zajęciach.
7. Konspekty zajęć.
8. Ankieta monitorująca w trakcie zajęć.
9. Ankieta ewaluacyjna na zakończenie programu.

Osoba odpowiedzialna za realizację spotkań indywidualnych będzie zobowiązana do:

- 1) przeprowadzenia indywidualnej diagnozy osób biorących udział w programie,
- 2) podpisania z każdym uczestnikiem programu, oświadczenia o akceptacji reguł uczestnictwa w programie oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych,
- 3) prowadzenia listy obecności, która będzie każdorazowo potwierdzana osobistym podpisem uczestnika programu,

- 4) sporządzenia informacji z każdego indywidualnego spotkania, odbytego zarówno na początku jak i na końcu programu.

Osoba odpowiedzialna za realizację zajęć grupowych (edukacyjnych i korekcyjnych) będzie zobowiązana do:

- 1) prowadzenia listy obecności, która będzie każdorazowo potwierdzana osobistym podpisem uczestnika programu,
- 2) sporządzenia informacji, dotyczącej oceny końcowej postępów osób uczestniczących w zajęciach edukacyjnych i korekcyjnych,
- 3) prowadzenia dokumentacji zajęć, w których należy ująć: termin spotkania, tematykę, podpisy osób prowadzących.

IX. REGUŁY UCZESTNICTWA W PROGRAMIE

Regulamin zajęć powinien zostać opracowany przez prowadzącego wspólnie z uczestnikami i przyjęty przez nich do przestrzegania.

1. Udział w zajęciach jest obowiązkowy.
2. Konieczne jest opracowanie indywidualnego kontraktu określającego zasady uczestnictwa w programie.
3. W przypadku osób, których uczestnictwo związane jest z decyzjami sądu ograniczającymi wolność osobistą, regulamin powinien przewidywać sankcje za uchylanie się od udziału w programie oraz obowiązek poinformowania przez prowadzącego sądu lub kuratora uczestnika.
4. Zapisy regulaminu powinny zobowiązywać uczestników do zachowań bezpiecznych i zgodnych z zasadami współżycia społecznego.

X. OCENA UCZESTNIKÓW PROGRAMU

Ocena postępów wynikających z uczestnictwa w programie związana jest m.in. z wypełnieniem zobowiązań znajdujących się w kontrakcie określającym zasady selekcji. Kryteria oceny dotyczą następujących zagadnień:

- 1) obecność na zajęciach,
- 2) aktywność na zajęciach,
- 3) otwartość na uczestników i przekazywane treści,
- 4) wykorzystywanie poznanych technik,
- 5) zachowywanie trzeźwości,
- 6) nie stosowania przemocy,
- 7) ponoszenie odpowiedzialności za stosowaną przemoc,
- 8) zwracanie się o pomoc,
- 9) przyjmowanie uwag.

Ocena będzie stosowana na różnych etapach programu. Będzie ona stanowiła wraz z nieprzebrzeganiem zasad zawartych w regułach uczestnictwa podstawę do usunięcia z uczestnictwa w programie.

XI. MIEJSCE REALIZACJI PROGRAMU

- 1) Zajęcia powinny być realizowane poza miejscem udzielania pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.
- 2) Dopuszczalne są następujące miejsca realizacji: zakłady karne, ośrodki i poradnie leczenia uzależnień, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej – poza godzinami pracy, urzędy gmin, starostwa powiatowe – jeśli nie mieszczą się tam instytucje udzielające pomocy osobom poszkodowanym, inne miejsca wynajęte lub udostępnione na ten cel, w których nie udziela się pomocy osobom doświadczającym przemocy.
- 3) Niedozwolone miejsca realizacji: specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, ośrodki interwencji kryzysowej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej - w godzinach udzielania pomocy osobom doświadczającym przemocy, tzn. gdy istnieje prawdopodobieństwo spotkania się osoby poszkodowanej i stosującej przemoc w rodzinie,
- 4) Realizatorzy mogą korzystać z lokali wynajmowanych, udostępnionych przez inne podmioty na zasadach porozumień lub w innym trybie.
- 5) Miejsce realizacji powinno zapewniać pomieszczenie do pracy grupowej, sala dla około 10-15 osób z możliwością ułożenia krzeseł/fotele odpowiednio do potrzeb grupy, wyposażona w dodatkowy sprzęt: tablice flipchart, rzutnik, TV i inne. W miarę możliwości: pomieszczenie do pracy indywidualnej: pokój/miejsce do spotkań klienta i realizatora programu bez obecności innych osób.

XII. INSTYTUCJE WSPÓŁPRACUJĄCE

- 1) Miejskie i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej,
- 2) Miejskie i Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- 3) Zespoły interdyscyplinarne,
- 4) Komenda Miejska i Powiatowa Policji w Krośnie,
- 5) Sąd Rejonowy w Krośnie,
- 6) Prokuratura Rejonowa w Krośnie,
- 7) Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej w Krośnie.

XIII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Głównym źródłem finansowania zadań wynikających z realizacji programu oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie będą środki budżetu państwa - dotacji Wojewody Podkarpackiego, co wynika z art. 6 ust. 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t. j. Dz. U. z 2015r., poz. 1390).

XIV. PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU

- 1) zapoznanie się sprawcy z podstawowymi zagadnieniami na temat zjawiska przemocy,
- 2) uświadomienie uczestnikom negatywnego wpływu własnych, agresywnych zachowań na życie rodzinne,
- 3) nabycie umiejętności dotyczących: konstruktywnego rozwiązywania konfliktów wewnątrzrodzinnych, właściwego stosowania metod wychowawczych wobec dzieci oraz prawidłowych zachowań wobec innych członków rodziny,
- 4) uzyskanie wiedzy na temat alternatywnych sposobów eliminowania agresji przez uczestników programu.

XV. MONITORING I EWALUACJA ODDZIAŁYWAŃ PROGRAMU

Realizacja programu oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych związana jest również z monitoringiem wszelkich podejmowanych działań. Celem monitoringu jest określenie efektywności i przydatności prowadzonych działań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie skierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Monitorowanie i ewaluacja oddziaływań programu powinny obejmować między innymi:

- a) monitorowanie przebiegu procesu grupowego, w tym m.in. efektów postrzeganych przez prowadzących i uczestników programu, dotyczących: postaw uczestników wobec przemocy, efektów treningu kontroli złości i agresji, sposoby prowadzenia i wartości programu ze strony uczestników,
- b) badanie efektywności poszczególnych etapów programu (np. ankiety pre-, post-, dotyczące zakresu realizowanych treści programu),
- c) badanie efektywności programu, poprzez różnego rodzaju analizy, badania ankietowe np. zmiany postaw i zachowań oraz poziomu zadowolenia z udziału w programie, ponadto wskazane jest dążenie do kontaktu z rodziną uczestnika programu w trakcie jego realizacji i po zakończeniu, a także pozyskiwanie informacji od służb i instytucji pracujących z uczestnikiem lub byłym uczestnikiem programu,
- d) monitorowanie uczestników programu w trakcie jego trwania oraz 3 letni monitoring – prowadzenie monitoringu osób, które ukończyły program oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w odstępach trzymiesięcznych, od daty zakończenia uczestnictwa w programie (np. na podstawie kontaktu z samym uczestnikiem, jego rodziną, poprzez informacje pozyskiwane od służb i instytucji pracujących z uczestnikiem lub byłym uczestnikiem programu). Monitoring będą stanowiły notatki służbowe, pisma, informacje i inne pozyskane w tym celu dokumenty.

Informacje o realizacji programu będą przedkładać Radzie Powiatu w ramach corocznych sprawozdań z zakresu działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Krośnie.

PODSUMOWANIE

Program oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie został opracowany w celu zwiększenia skuteczności działań mających na celu minimalizowanie skutków zjawiska przemocy w rodzinie. Opracowany został zgodnie z wytycznymi do tworzenia modelowych programów oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Oddziaływania korekcyjno - edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie mają w przyszłości wpłynąć na zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc oraz zmniejszyć ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy. Ponadto działania te mają na celu zwiększyć ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie. Podstawowym celem tych wszystkich działań jest powstrzymanie osób stosujących przemoc, a tym samym zakończenie przemocy w rodzinie.

Powodzenie realizacji programu zależy również od interdyscyplinarnej współpracy realizatora oraz instytucji i specjalistów zatrudnionych w programie do prowadzenia oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.